

Cursuri universitare

ADINA R. MOTICA

**DREPTUL CIVIL AL FAMILIEI
RAPORTURILE NEPATRIMONIALE**

Curs teoretic și practic

Ediția a IV-a, revăzută și adăugită

ADINA R. MOTICA

DREPTUL CIVIL AL FAMILIEI RAPORTURILE NEPATRIMONIALE

Curs teoretic și practic

Teorie, spețe, jurisprudență și grile

Ediția a IV-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic

București

-2023-

Capitolul I

INTRODUCERE ÎN DREPTUL CIVIL AL FAMILIEI

Secțiunea I

Familia

Reglementare

Codul civil¹: Art. 258 – Familia

(1) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora, precum și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea și educarea copiilor lor.

(2) Familia are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

(3) Statul este obligat să sprijine, prin măsuri economice și sociale, încheierea căsătoriei, precum și dezvoltarea și consolidarea familiei.

(4) În sensul prezentului cod, prin soți se înțelege bărbatul și femeia uniți prin căsătorie.

Constituția României: Art. 48 – Familia

(1) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

(2) Condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege. Căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă.

(3) Copiii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie.

Convenția europeană a drepturilor omului: Art. 8 – Dreptul la respectarea vieții private și de familie

(1) Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

(2) Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora.

Datorită importanței pe care o are familia în societate, este firesc ca fiecare sistem de drept să îi dedice acestei instituții o reglementare juridică amplă, așa cum se întâmplă și în

¹ Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în M. Of. nr. 511 din 24 iulie 2009, ulterior republicată în temeiul art. 218 din Legea nr. 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil, în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011, cu modificările și completările ulterioare. *Brevitatis causa*, în prezenta lucrare, referirile la Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările și completările ulterioare, se vor face prin folosirea expresiilor *Codul civil*, *noul Cod civil* sau a abrevierii *C. civ.*

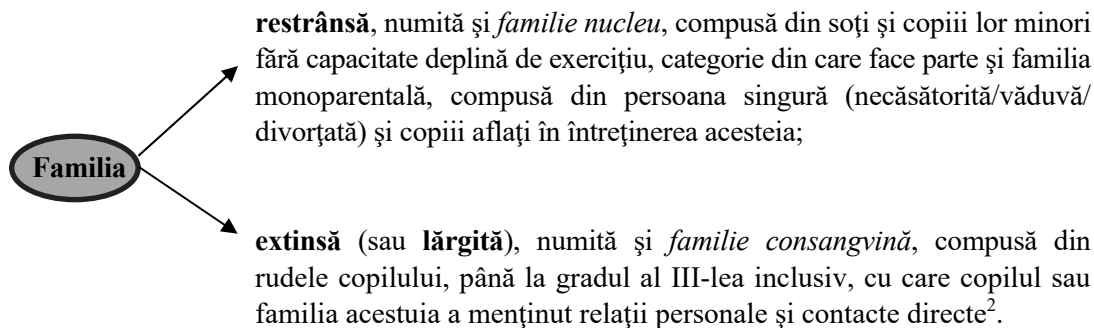
dreptul nostru, unde raporturilor nepatrimoniale și celor patrimoniale ale familiei le este consacrată în întregime Cartea a II-a a Codului civil, intitulată „Despre familie”, cu un număr de 277 articole, respectiv de la art. 258 până la art. 534 inclusiv.

Noțiune

Familia a fost și rămâne unul dintre pilonii de bază pe care se construiește societatea, motiv pentru care, ca fenomen social și nu numai, aceasta a făcut obiectul de cercetare pentru diverse științe, cum ar fi: dreptul, psihologia, sociologia, filosofia, medicina, istoria, religia și multe altele, constituind una dintre temele majore care i-au îndemnat la reflecție atât pe cei care o studiau, pentru a-i înțelege mecanismele și evoluția, cât și pe cei chemați să conceapă norme prin care să o reglementeze juridic.

În sens sociologic, familia reprezintă un grup social care ia naștere prin căsătorie și care este compus din persoane care se gospodăresc împreună, locuiesc împreună și pe care le leagă anumite relații morale, natural biologice, de descendență, dar și psihologice.

În sens juridic, familia reprezintă acel grup de persoane între care se nasc drepturi și obligații ca efecte ale încheierii căsătoriei sau care reies din relațiile de rudenie, adopție ori alte raporturi similare prevăzute de lege¹.

Din punct de vedere etimologic, termenul de „familie” provine din latinescul *familia(ae)*, care desemna totalitatea membrilor dintr-o castă sau gintă și care cuprindea ansamblul sclavilor și al servitorilor care își duceau traiul sub același acoperiș, cuvântul *famulus* traducându-se prin acela de sclav.

¹ Codul civil nu conține o definiție concretă a familiei, însă aceasta se poate desprinde din ansamblul normelor juridice care reglementează viața de familie. În acest sens a se vedea art. 4 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată în M. Of. nr. 159 din 5 martie 2014; art. 2 din Legea nr. 277/2010 privind alocația pentru susținerea familiei, republicată în M. Of. nr. 785 din 22 noiembrie 2012 (n.n. – Legea nr. 277/2010 a fost abrogată și înlocuită prin Legea nr. 196/2016 privind venitul mediu de incluziune, publicată în M. Of. nr. 882 din 3 noiembrie 2016).

² Există legislații care cunosc, pe lângă familia restrânsă și extinsă, și familia poligamă sau poliandră, reprezentând acea formă a căsătoriei în care un bărbat, respectiv o femeie, se poate căsători cu mai multe femei, respectiv bărbați, în același timp, în legislația noastră poligamia și poliandria fiind considerate infracțiuni și sancționate cu pedeapsa închisurii.

Funcțiile familiei

1. Funcția biologică sau de perpetuare a speciei umane. Această funcție, ca realitate biologică, datorată uniunii dintre bărbat și femeie, are rolul de a asigura reproducerea populației, perpetuarea speciei umane fiind singurul mijloc prin care poate fi asigurată supraviețuirea societății. Dacă din punct de vedere religios familia ia ființă prin uniunea unui bărbat cu o femeie, prin sfânta taină a căsătoriei, uniune din care se nasc ulterior copii, cei doi soți având datoria morală de a procrea și de a perpetua specia umană, Biserica fiind total împotriva acțiunilor de întrerupere a cursului sarcinii, din punct de vedere juridic, lucrurile sunt diferite, în sensul că statul protejează prin diverse mijloace decizia femeilor care sunt hotărâte să aducă pe lume un copil, indemnizațiile pentru creșterea copilului sau concediile de maternitate (prenatale sau postnatale) fiind doar câteva exemple în acest sens, recunoscând însă libertatea oricărei persoane de a lua o decizie în ceea ce privește actul procreării, fără a îngreuna în vreun sens acest proces.

2. Funcția educativă. Codul civil pune în sarcina părinților îndatorirea de creștere și educare a copiilor lor minori (art. 261 C. civ.). Mai mult decât atât, obligația părinților de a asigura educarea copiilor lor este una de ordine constituțională, părinții fiind răspunzători pentru modul în care își exercită dreptul de a-și crește și educa copiii [art. 48 alin. (1) și art. 29 alin. (6) din Constituție]. Astfel, încă din primii ani de viață ai copilului, părinții au datoria de a se ocupa de formarea personalității acestuia și de comportamentul pe care acesta trebuie să îl aibă în relațiile interumane, prin conturarea primelor noțiuni despre bine și rău, care mai apoi vor ajuta copilul să își construiască propriul sistem axiologic.

În cazul în care părinții nu își îndeplinesc obligația de educare a copiilor lor sau o îndeplinesc în mod necorespunzător, instanța de judecată poate dispune decăderea acestora din exercițiul drepturilor părintești [art. 508-512 C. civ. și art. 43 lit. c) din Legea nr. 272/2004, republicată].

3. Funcția economică. În general, familia este privită ca o unitate economică, tocmai datorită faptului că aceasta își desfășoară relațiile specifice, utilizând aceleași mijloace, prin gospodărirea împreună. Un bun exemplu în acest sens este obligația soților de a contribui, indiferent de regimul matrimonial concret aplicabil, în funcție de posibilitatea pe care fiecare dintre ei o are, la cheltuielile căsătoriei [art. 325 alin. (2) C. civ.], dacă prin convenție matrimonială nu s-a prevăzut altfel.

Soții sunt obligați să își acorde sprijin material reciproc, acest aspect fiind prevăzut de legiuitorul Codului civil într-o manieră imperativă [art. 325 alin. (1) C. civ.], motiv pentru care nu se poate deroga de la aceste prevederi printr-o convenție matrimonială.

Funcția economică este întotdeauna pendinte de gradul de dezvoltare economică a țării în care familia își duce viața în comun, de resursele de care familia dispune, precum și de modul în care sunt gestionate aceste resurse.

Funcția economică își găsește aplicabilitate atât în raporturile care intervin între soți în timpul căsătoriei, prin reglementările regimului matrimonial, cât și la disoluția acesteia, atunci când se nasc diferite drepturi, cum este dreptul la moștenire, în caz de încetare a căsătoriei, ori diferite obligații, cum ar fi obligația de întreținere în cazul desfacerii căsătoriei.

Secțiunea a II-a

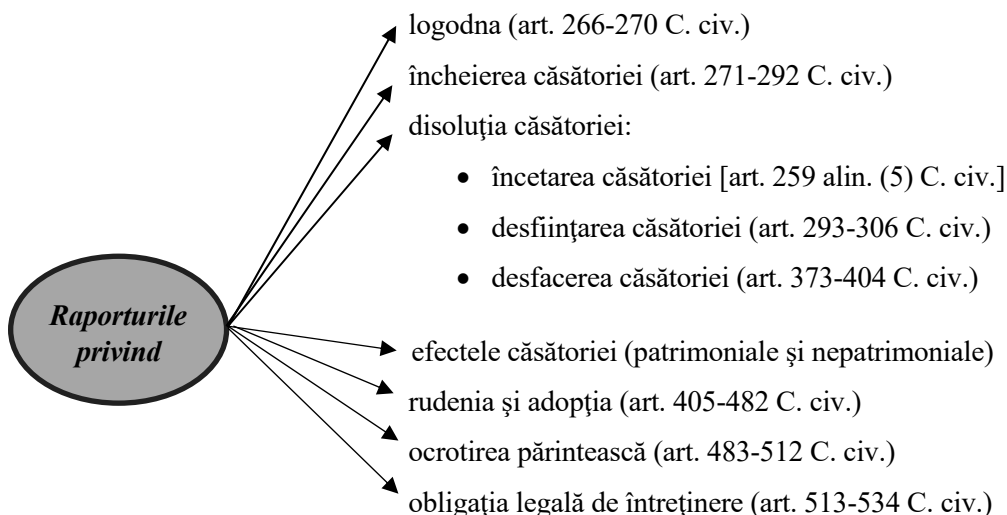
Dreptul familiei

Noțiune

Dreptul familiei a fost definit ca fiind acea ramură a sistemului de drept alcătuită din totalitatea normelor și instituțiilor juridice care reglementează raporturile nepatrimoniale și patrimoniale care izvorăsc din căsătorie, rudenie naturală sau civilă, precum și din alte raporturi asimilate de lege raporturilor de familie, a căror respectare este asigurată, la nevoie, prin forța de constrângere a statului¹.

Obiect

Obiectul relațiilor de familie este reprezentat de:

Atunci când vorbim despre raporturi de familie, trebuie să avem în vedere faptul că acestea se referă atât la drepturile și obligațiile patrimoniale, cât și la cele nepatrimoniale. Mai mult chiar, trebuie precizat faptul că dreptul civil al familiei nu reglementează raporturile succesoriale dintre membrii familiei, ci doar acele raporturi care reies din acte și fapte juridice specifice relațiilor de familie.

În ceea ce privește metoda de reglementare a raporturilor de familie, aceasta este cea a *egalității juridice*, care este specifică tuturor raporturilor de drept privat și care rezidă în faptul că soții decid de comun acord cu privire la toate aspectele ce privesc căsătoria lor, începând cu consimțământul cerut de lege pentru încheierea sa valabilă și până la ivirea unei cauze de soluție a acesteia, și exercită în comun autoritatea părintească cu privire la copiii lor minori, niciunul dintre soți nefiind în măsură să își impună voința în fața celuilalt, legea interzicând orice convenție prin care unul dintre soți s-ar supune autorității celuilalt soț.

¹ A se vedea T. Bodoașcă, A. Drăghici, I. Puie, *Dreptul familiei*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 21.